

MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA LIKVIDLIK BOSHQARUVI USULLARI

Dadamirzayev G'ulomjon Olimjonovich

Osiyo xalqaro universiteti MMI-IQ-25 guruhi magistranti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda likvidlik boshqaruvining o'rni va ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi. Global moliyaviy inqiroz tajribasi likvidlik risklarini samarali boshqarmaslik hatto yetarli kapitalga ega bo'lgan moliyaviy institutlar uchun ham jiddiy xatarlar tug'dirishini ko'rsatdi. Tadqiqotda Basel III doirasida joriy etilgan likvidlik standartlari, stress-testlash va ssenariy rejalashtirish, raqamli texnologiyalar asosida likvidlikni boshqarish, shuningdek, makroprudensial siyosat vositalarining moliyaviy barqarorlikka ta'siri yoritiladi. Shuningdek, O'zbekiston moliya tizimida likvidlik boshqaruvini takomillashtirishning dolzarb yo'nalishlari ham ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *likvidlik boshqaruvi, moliyaviy barqarorlik, likvidlik riski, Basel III, stress-testlash, raqamli transformatsiya, makroprudensial siyosat.*

Hozirgi globallashuv va moliyaviy bozorlarning o'zaro bog'liqligi sharoitida likvidlik boshqaruvi moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Moliyaviy institutlar, korxonalar va davlat sektori darajasida likvidlik yetishmovchiligi qisqa vaqt ichida keng ko'lamli inqirozga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois likvidlikni samarali boshqarish masalasi nafaqat mikroiqtisodiy, balki makroiqtisodiy darajada ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Global moliyaviy inqirozdan so'ng bank tizimida likvidlik risklarini boshqarishga bo'lgan yondashuv tubdan o'zgardi. Basel III standartlari doirasida banklar uchun minimal kapital talablarining oshirilishi bilan bir qatorda Likvidlikni qoplash koeffitsiyenti va Sof barqaror moliyalashtirish koeffitsiyenti kabi yangi likvidlik talablarining joriy etilishi banklarning qisqa va uzoq muddatli likvidlik bosimlariga bardosh berish imkoniyatini kuchaytirdi. Ushbu yondashuv uch ustunli tizimga asoslanib, minimal kapital va likvidlik talablarini kuchaytirish, nazorat organlarining baholash jarayonlarini qat'iylashtirish hamda bozor intizomini oshirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy likvidlik boshqaruvi faqat normativ talablarni bajarish bilan cheklanib qolmaydi. Stress-testlash va ssenariy rejalashtirish likvidlik risklarini oldindan aniqlash va ularning oqibatlarini baholashda muhim vosita hisoblanadi. An'anaviy pul oqimlarini prognozlash modellari tezkor bozor o'zgarishlari va iqtisodiy shoklarni yetarli darajada hisobga ola olmasligi mumkin. Shu sababli, sun'iy intellekt va mashinali o'rganish texnologiyalaridan foydalanish asosida ishlab chiqilgan ilg'or

yondashuvlar likvidlikni boshqarishda tobora keng qo'llanilmoqda. Ushbu texnologiyalar pul oqimlarining aniqroq prognozini ta'minlab, iqtisodiy pasayish davrlarida moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Raqamli transformatsiya likvidlik boshqaruvining samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. Sun'iy intellekt, blokcheyn, avtomatlashtirish va bulutli g'aznachilik tizimlari orqali real vaqt rejimida pul oqimlarini monitoring qilish, aktiv va majburiyatlarni muvofiqlashtirish imkoniyati kengaymoqda. Ayniqsa, turli mamlakatlarda faoliyat yurituvchi yirik korporatsiyalar uchun strategik likvidlik boshqaruvi valyuta risklarini kamaytirish va moliyaviy resurslardan optimal foydalanishga yordam beradi.

Moliyaviy institutlar o'z likvidlik siyosatlarini hujjatlashtirish orqali likvidlik riskiga bo'lgan munosabatini, riskka bo'lgan moyilligini va normal hamda inqiroz sharoitida ko'riladigan choralarni aniq belgilab olmoqda. Moliyaviy bozorlarning o'zaro bog'liqligi sababli bir institutdagi likvidlik muammosi butun tizimga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois makroprudensial siyosat vositalari, jumladan kredit va garov qiymati nisbatlarini cheklash kabi choralar iqtisodiy sikllar davomida haddan tashqari kreditlashning oldini olish va umumiy moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan.

Likvidlik boshqaruvi faqat banklar bilan cheklanmay, moliyaviy aktivlarni boshqaruvchi kompaniyalar va davlat sektori uchun ham muhim ahamiyatga ega. Davlat moliyasi sohasida likvidlikni samarali boshqarish byudjet majburiyatlarini o'z vaqtida bajarish, ijtimoiy dasturlar uzluksizligini ta'minlash va fiskal barqarorlikni saqlashga xizmat qiladi. Mahalliy byudjetlarda pul oqimlarini prognozlash va boshqarishdagi kamchiliklar yangi texnologiyalar, xususan sun'iy intellekt asosidagi tahliliy vositalarni joriy etishni taqozo etmoqda.

Likvidlik va investitsiya boshqaruvi o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, moliyaviy cheklovlar mavjud sharoitda likvidlik yetishmasligi investitsion qarorlarning buzilishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli korxonalar pul mablag'lari va debitorlik qarzlarini optimallashtirish orqali likvidlikni saqlashga intiladi. Bundan tashqari, banklarni qayta tiklash mexanizmlarida qo'llaniladigan bail-in amaliyotlari ham likvidlik boshqaruvining ahamiyatini kuchaytiradi, chunki bunday mexanizmlar noto'g'ri boshqarilganda tizimli xatarlarni yuzaga keltirishi mumkin.

O'zbekiston sharoitida bank tizimini isloh qilish, raqamli moliyaviy xizmatlarni kengaytirish va prudensial nazoratni kuchaytirish likvidlik boshqaruvinı takomillashtirishga xizmat qilmoqda. Tijorat banklarida stress-testlash amaliyotining joriy etilishi, likvidlik ko'rsatkichlarini doimiy monitoring qilish va axborot texnologiyalaridan foydalanish moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga yordam bermoqda.

Xulosa qilib aytganda, likvidlik boshqaruvi moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning ajralmas qismi bo'lib, uning samaradorligi normativ talablar, zamonaviy tahliliy usullar va raqamli texnologiyalar uyg'unligiga bog'liqdir. Ushbu usullarni kompleks qo'llash orqali moliyaviy tizimning barqarorligi va iqtisodiy o'sishning uzluksizligini ta'minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abbas, M. (2025). The Influence of Cash and Receivables Management on Liquidity in Trading Companies in Makassar Central Market. *Journal La Bisecoman*, 6(2), 297–310. <https://doi.org/10.37899/journallabisecoman.v6i2.2151>
2. Riddiough, T. J., & Wu, Z. (2023). Financial Constraints, Liquidity Management, and Investment. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4508138>
3. Li, Q., & Yu, H. (2019). Research on the Key Problems and Countermeasures of Liquidity Risk Management in China's Financial Asset Management Companies in the New Era. In *Lanzhou Academic Journal*.
4. Ono, A., Uchida, H., Udell, G. F., & Uesugi, I. (2021). Lending pro-cyclicality and macroprudential policy: Evidence from Japanese LTV ratios. *Journal of Financial Stability*, 53, 100819. <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2020.100819>